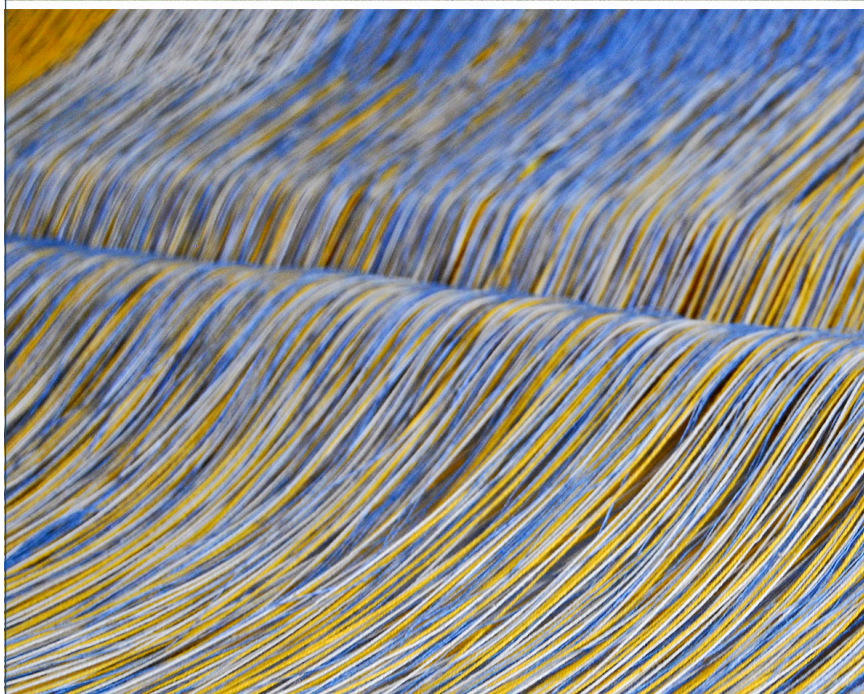
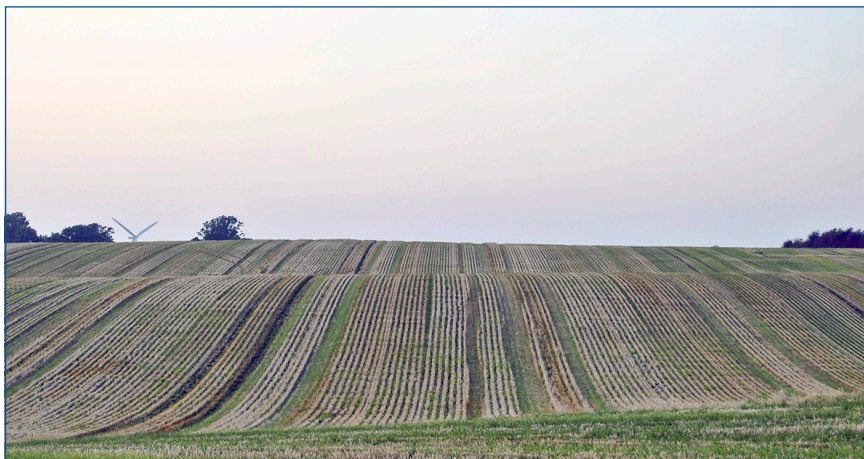

TENEN

30. årgang nr. 3 – februar 2020

Indhold:

Praktik i Danmark	side 3
En teknisk opdagelsesrejse i et af Den Gamle Bys gulvtæpper	side 7
Generalforsamling lørdag, den 28. marts 2020	side 11
Bestyrelsens beretning for året 2019	side 12
Bog - Tekstilkunst i Danmark	side 14
Bog - Archaeological Textiles Review	side 15
Bog - Brita Weglin	side 17
Bog - Hammerum-pigen	side 18
Dukke Karen	side 20
TENENs møde om nældefibre	side 22
Bevar historien	side 23
Kontaktliste for TENENs bestyrelse mv.	side 23
Bagsiden: Høravsmuseet har en pudsestue	side 24

QR-koden henviser til dette bladnummers side på internettet

TENEN Dansk Tekstilhistorisk Forening – CVR 30865995

Formand: Annet Laursen Skjelsager, Farum, tlf. 44 95 05 55.

Næstformand: Lone de Hemmer Egeberg, Birkerød, tlf. 45 81 05 05.

Kasserer: Susanne Rundqvist Pedersen, Frederiksberg, tlf. 26 62 80 80

REG.NR. 1551 KONTONR. 1430130 • SWIFT-BIC: DABADKKK IBAN: DK2330000001430130

Medlemsskab tegnes hos kassereren. I sæson 2019/20 er prisen pr. år 250 kr.

Husstandsmedlemsskab koster 300 kr. Betaling med frist 1. juli.

Medlemmer får tilsendt tidsskriftet TENEN.

TENEN – Danish Society for Textile History – Verein für Dänische Textilgeschichte

Tidsskriftet **TENEN**

Redaktion: Annet Laursen Skjelsager, Dorthesvej 2, 3520 Farum, telefon 44 95 05 55,
silke-annet@silke-annet.dk • Vibeke og Frits Lilbæk, Kollerødvej 39, 3450 Allerød
telefon 26 60 28 40, *vofl3450@gmail.com*

Sats og billedbehandling: Frits Lilbæk • Digitaltryk: VesterKopi • ISSN: 0906-9526
Copyright © TENEN og forfatterne • 16.02.2020

TENEN udkommer fire gange om året – sidst i månederne august, november, februar
og maj. Deadline for redaktionelt stof er seks uger før.

Artikler og indlæg sendes til redaktionen
fx med mail – eller evt. maskinskrevet med brevpost. Tekst og illustrationer adskilt.

Annoncepriser: 1/1 side: 525 kr. 1/2 side: 300 kr. 1/4 side: 185 kr. 1/8 side: 135 kr.
Ældre numre af TENEN kan købes ved henvendelse til foreningen
– så længe lager haves. Prisen er 65 kr.

Ændring af sendeadresse meddeles til kassereren.

Web-sted: *www.tenen-dk.tk* – Facebook: *www.facebook.com/groups/TENEN.forening*

Praktik i Danmark

Vi er Mariona og Pedro, fæller i livet og i arbejdet. Vi deler passionen for kunst og tekstil, og vi holder af oplevelser. Takket være, at verdnerne forenedes fik vi muligheden for at tilbringe fem fantastiske måneder i Danmark og arbejde som frivillige på Hørvævmuseet. Da vi fik tilbudt muligheden for at få denne praktik, havde vi ingen idé om, at vi skulle få en så enestående og fantastisk oplevelse. Her er vores historie ...

Vi studerer begge tekstilkunst på Masana-skolen i Barcelona og udfører kursets slutprojekt her i vores sidste år.

En dag, da vi talte med Francesca Piñol, vores lærer i vævning med vandret trend, omtalte hun muligheden for at rejse op og gå i praktik i Danmark, i museet for hør, hvor en anden elev fra skolen, Carla Mañosas, tidligere havde haft sådan en lejlighed og kom tilbage, meget tilfreds med oplevelsen.

Hun gjorde opmærksom på, at det var et enestående og meget specielt sted. Vi tog udfordringen op og hun gav os adressen til Bent Bille. Vi skrev et brev til Bent og fortalte ham om vores motiver og interesse for at gennemføre en praktik i museet. Bent svarede med glæde og accept.

Vi blev meget glade, da vi fik hans svar, og begyndte at forestille os et liv med Bent i hans hus og med et arbejde i museet.

Mariona kom til Glamsbjerg i slutningen af april og tilbragte halvdelen måned med at lære museets funktioner at kende, såede hør og deltog i aktiviteterne.

Sideløbende med det begyndte Mariona at lære at væve med kontramarch på den væv, Bent har stående i sin vævestue, en teknik, som hun ikke kendte i forvejen. Efter mesterens instruktioner og undervisning gjorde hun sig fortrolig med væven og dens muligheder, og efter en masse væveprøver udviklede hun et første projekt på to vævninger i Bents store kontramarchvæv.

Sådan gik det fra første øjeblik.

Mariona begyndte sine undersøgelser med farver, bindinger og ture ud på markerne, som nærede hendes inspiration

Midt i juni kom Pedro, og Mariona viste ham marken, som hun altid passerede, og han følte sig også kraftigt påvirket og inspireret af landskaberne, lyset og naturen.

Marken og dens omgivelser fik stor betydning for vores inspiration. Den er med på dette blads forside.

Projektet på Hørvævmuseet

Efter at Pedro blev indført i dagligdagen på museet og fik lært håndvæve og maskinvæve at kende og fik virkeliggjort nogle mindre projekter under Bents vejledning, blev det tid til at tage en større udfordring op: designe og virkeliggøre et nyt mønster til museets håndjacquardvæv.

For 25 år siden, da museet åbnede, designede Bent et mønster til denne væv, inspireret af hørblosten. Kun nogle få kendte til at designe og konstruere med sådan en

væv. Og efter alle de år kom opgaven til os; vi, meget motiverede, tog den op med begejstring.

Inspirerede af omgivelserne studerede vi nogle planter og landskaber for at skabe et mønster. I vores arbejdsområde havde vi nogle planter, som stimulerede os, såsom museets hør, raps og kornsorterne rug, byg, hvede og havre.

Vi fremlagde nogle designforslag, og ud af disse valgte vi sammen med museets arbejdere "Hvedemarker".

Fra vi kom til Danmark tilbragte vi vores dage sammen med kornmarker, med at se, hvordan de vokser, skifter farve og siden bliver høstet; det er noget, vi aldrig før havde oplevet. Hver dag kunne de se ud til at være det samme sted. Imidlertid er der altid et lille lys, som skifter og omformer vejret i landskabet.

Mange af de marker, som vi befragtede, ligger på vejen til museet og i nærheden af Bents hus. Det var en lykke at have sådanne omgivelser at studere.

Efter at have overført tegningen af hvedemarken til en satinbinding gik der mange timer med at "hugge kort" for at skabe patronen i de hulkort, som indgår i væven og skaber mønsteret i stoffet. Under instruktion af Anders som behersker udformningen af hulkortene og vævens funktion, kunne vi skabe patronen til vævningen, og takket være Elses erfaring kunne vi sy kortene sammen for endelig med Bents hjælp at anbringe dem i væven.

Det var et stort øjeblik, da vi efter nogle islæt begyndte at se billedet af hveden blive bygget op i stoffet.

At en gammel håndjacquardvæv kan virke, er et stort held, og for os blev det et privilegium at væve med den. Da vi arbejdede med væven, fyldte alting sig med analog natur, som vi ville kunne beskrive som enestående. Desuden følte vi os lykkelige ved at kunne se, at det, som voksede i væven, var vores design.

Den mulighed at kunne lave et design, føre det ud i virkeligheden

og væve det, omgivet af alle de arbejdende og af museets gæster, har været en fantastisk og enestående oplevelse. Vi er grænseløst taknemmelige over alle de mennesker, som gjorde det muligt, som fulgte os i processen og dag efter dag roste vores arbejde. Tak, Hørvævmuseum!

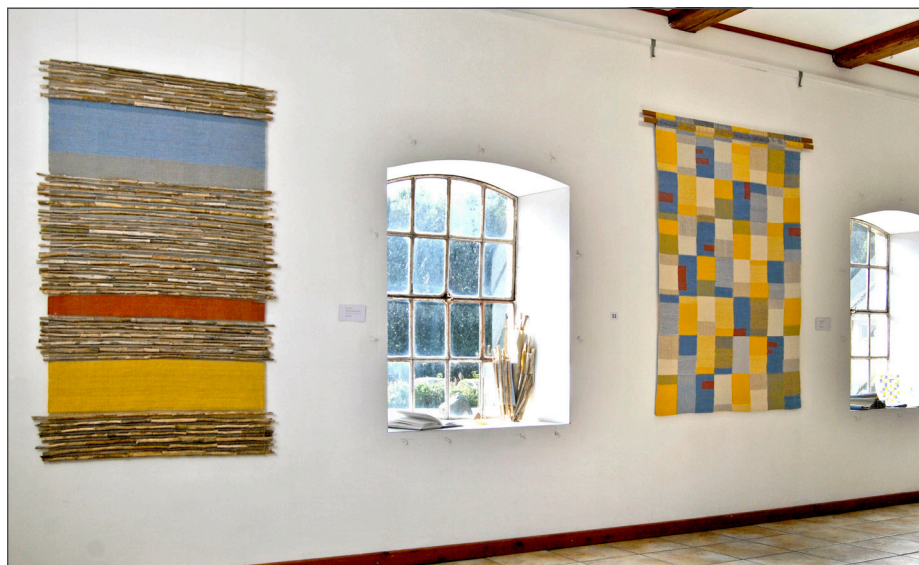
På en eller anden måde lever vores minde om de danske marker videre i det vævede stof.

Det var en udfordring for os, både som vævere og som kunstnere.

Grebet af omgivelserne – det personlige projekt

Fascinerede af omgivelserne, vores natur og kreative instinkt gik vi i gang med at realisere et mere personligt projekt i Bents vævestue.

Påvirkningerne ved at leve i vores nye omgivelser er meget kraftige, og det blev nødvendigt for os at skabe hver et stykke, som kunne tale om vores oplevelser og betragtninger. Styrken og beundringen for naturen gav en impuls. Begge to

tog vi vores observationer fra marken og formede dem i vævningen, hver på sin særlige måde, men øst af den samme kilde. Det blev et stort og spændende arbejde, både på det tekniske og det kunstneriske niveau. Vi lærte meget.

Mariona, inspireret af sin daglige forbindelse med marken, af sin daglige løbetur i landskabet og af ændringerne i de farver, hun iagttog i terrænet, skabte en vævning, som bærer navnet "August".

Hun udførte en meget kompleks trelagsvævning efter studier af Annie Albers vævninger. Hun brugte kombinationer af tre farver i trenden for at skabe farvezoner, der spillede sammen alt efter, hvilket trendlag der hævede sig. Hun satte op til en vævning på 150×200 cm med stor tæthed. Det var et skuespil at se trendtrådene bevæge sig alt efter, hvilken trampe hun trådte ned, og farverne vekslede med hinanden. Når trådene arbejdede, lignede de marker, der hæver og sænker sig som de danske agre.

Pedro var også draget af at betragte landskabet, jorden, det som gror, bevægelsen på himmelen, der skifter storslået over markens rum. Han søgte på jorden et materiale, som kunne hjælpe ham til at konstruere og fortælle om det sted, han betragtede. Efter rapshøsten blev der nogle rester tilbage, landskabet

ændredes radikalt og gav et nyt lys. Vi gik ud og høstede af resterne.

Vi samlede de stilke, der var blevet stående på marken, og derefter brugte Pedro dem til at væve med, forsigtigt lavede han en dobbeltvævning, der viser forskellige områder af farve og materiale. Hørtrådene i trenden og rapsgrenene danner det ekspansive terræn, der giver skifte i lyset alt efter tid og sted.

Mere om omgivelserne

Når vi taler om, at vi inspireres af omgivelserne, forstår vi det som en helhed: landskab, mennesker og oplevelser. I Glamsbjerg fandt vi det hele.

Alle de personer, som vi lærte at kende, udgjorde, udgør nu og i fremtiden dele af alt det, som vi lærer. Vi tror, at vi var meget heldige med at være omgivet af værdifulde, venlige og godhjertede mennesker. De åbnede deres døre for os og lod os deltage i deres kultur, liv og familie. Vi er kommet hjem til Barcelona med en skatkiste fuld af erfaring. Det danske landskab har givet aftryk i vores liv. Vi er sikre på, at vi kommer tilbage på besøg og vi vil arbejde skabende

i disse områder.

På snarligt gensyn – *Pedro og Mariona*
-- oversat af Bent Bille

↑ Mariona – Pedro ↓

En teknisk opdagelsesrejse i et af Den Gamle Bys gulvtæpper

I september 2019 var der møde i Museernes Dragt- og Tekstilnetværk på Rosenborg Slot med et tema om boligtekstiler. Denne artikel er et resultat af tekniske undersøgelser af et af de gulvtæpper, der blev præsenteret den dag.

Gulvtæppet blev skænket til Den Gamle By i 1953, og den daværende museumsinspektør for dragt- og tekstilsamlingen, Petra Julie Holm, skrev følgende på katalogkortet: "Gulvtæppe, Axminster eller brysselertype. Uld. Rustfarvet kant, storblomstret nyrokokomønster i grønne, røde og gule nuancer på beigefarvet bund. Længde 342, br. 262 cm. - Ret velbevaret".

Det vil sige, at Fru Holm ikke tog stilling til væveteknikken, så der skulle en nærmere analyse til og i første omgang blev Den Store Danske konsulteret. Hans Elmbys definition af brysselertæpper i dette leksikon er kort og præcis. Den lyder: "Brysselertæpper, maskinvævede tæpper med kort, uopskåret luv, fremstillet i bl.a. Bruxelles. Brysselertæpperne var med deres naturalistiske blomstermønstre særlig populære i slutningen af 1800-tallet."

Vi ved fra tæppets proveniens, at det er anskaffet af en boghandler fra Thisted til sit bryllup cirka 1880, så umiddelbart passer tiden ganske godt; men mønstret er ikke naturalistisk. Det er udpræget et eksempel på 1800-tals stilarten nyrokoko, der har mønsterelementer inspireret af rokoko i midten af 1700-tallet. Igen-

Gulvtæppet har siden 1992 været udstillet i Den Gamle Bys klunkestue. Mønstret er nyrokoko.

Foto: Den Gamle By

nem 1800-tallet blev de tidligere stilarter gentaget på nye måder, og man kalder derfor århundredets stilarter 'historicisme' som samlet begreb. Gulvtæppet har siden 1992 været udstillet i Den Gamle Bys klunkestue. Den stilart har fået sit navn efter alle de små uldklunker, som pryder møbler og gardiner. Otto Rung beskrev i sine meget underholdende erindringer "Fra min Klunketid", hvordan klunkerne "krøb op langs alle bordtæpper og portierer, de kriblekrablede hen langs alle lænestole, en dinglen af uldgarn om vore

barnehænder, et dryp af pomponer og et lunt og kildrende brusebad af kvaster, når jeg greb omkring en sofapude eller strøg langs plysset på en stolearm. Helt ned om bord- og stoleben hang der uldne frynser.” – Præcis sådan ser der ud i Den Gamle Bys klunkestue fra Fredericiagade i København.

Det var nødvendigt at komme ned på knæ for at se nærmere på tæppet, og her var det tydeligt, at det ikke er et brysselertæppe efter Elmbys definition, for luven er opskåret.

Igen blev Den Store Danske konsulteret. Lone Krogsgaard-Hansen giver følgende mere kulturhistoriske end tekniske definition på et Axminster-tæppe: “Væveren Thomas Whitty påbegyndte i 1755 en produktion af håndknyttede tæpper efter tyrkiske forbilleder. Senere blev der også knyttet efter bl.a. persisk og kinesisk inspirerede mønstre og

efter forlæg i europæisk klassicistisk tradition. Virksomheden gik konkurs i 1835, og fabrikationen blev flyttet til Wilton. I 1937 blev produktionen genoptaget i Axminster, nu af maskinfremstillede tæpper”.

Det er ret tydeligt, at gulvtæppet i Den Gamle Bys klunkestue er maskinvævet; men en datering med maskinvævning startende i 1937 passer ikke med tæppets datering fra cirka 1880.

Desuden er der en ekstra krølle på sagen i forlængelse af oplysningen om de håndknyttede tæpper efter tyrkiske forbilleder, nemlig at vi i forbindelse med min første uddannelse som vævelærer lærte at fremstille håndknytning med både opskårne og uopskårne løkker. Så stadig var undersøgelsen ikke bragt helt til ende.

En af yndlingsopslagsbøgerne blev taget ned fra hylden, nemlig Sterm, som burde stå på ethvert museumsbibliotek, hvor der er tekstiler i samlingerne. Den uforlignelige Sterm forklarer logisk om den maskinvævede Axminster, at den væves på tre forskellige måder. Chenille-Axminster, Spool-Axminster og Gripper-Axminster. Sterm forklarer, at Chenille-Axminster er defineret af, at mønstret dannes i islætten af chenille-bånd. Chenille betyder kålorm på fransk og refererer til lodne garner eller bånd, så chenillebåndene i en Chenille-Axminster væves først og indvæves derefter på tæppevæven. Det er helt tydeligt, når man ligger på knæ og ser på gulvtæppet i Den Gamle Bys klunkestue, at der er tale om indvævede chenillebånd.

Bagsiden af gulvtæppet viser og-

Nærbillede af luven på tæppet.

Foto: Tove Engelhardt Mathiasen

Detalje af gulvtæppet med bagsiden foldet om. Her kan man tydeligt se, at Sterms definition på en Chenille-Axminster passer. Tæppet har et kraftigt Bundvæv, hvor man kan se Chenillebæfte-tråde af stærk Bomuld.

Foto: Tove Engelhardt Mathiassen

så, at Sterms definition af en Chenille-Axminster passer på netop det gulvtæppe. Sterm skriver:

“Den U-formede Chenille bruges til de almindelig kendte Axminster-tæpper med fast Vrang. Til disse Tæpper kræves et kraftigt Bundvæv, bestaaende af Fyldkæder og Bindekæder samt Chenillehæftetråde af stærk Bomuld, som har til Opgave at fastholde Chenillen til Bundvævet”.

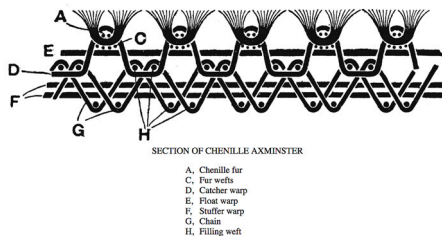
Konklusionen er for det første, at vi skal undersøge genstandene nøje for at forstå, hvordan de er fremstillet. For det andet, at det ikke er sikkert, at den dygtige og omhyggelige Petra Julie Holm har haft ligeså gode opslagsbøger, som vi har på museumsbiblioteket i dag.

Tove Engelhardt Mathiassen
museumsinspektør, Den Gamle By

Litteratur og kilder:

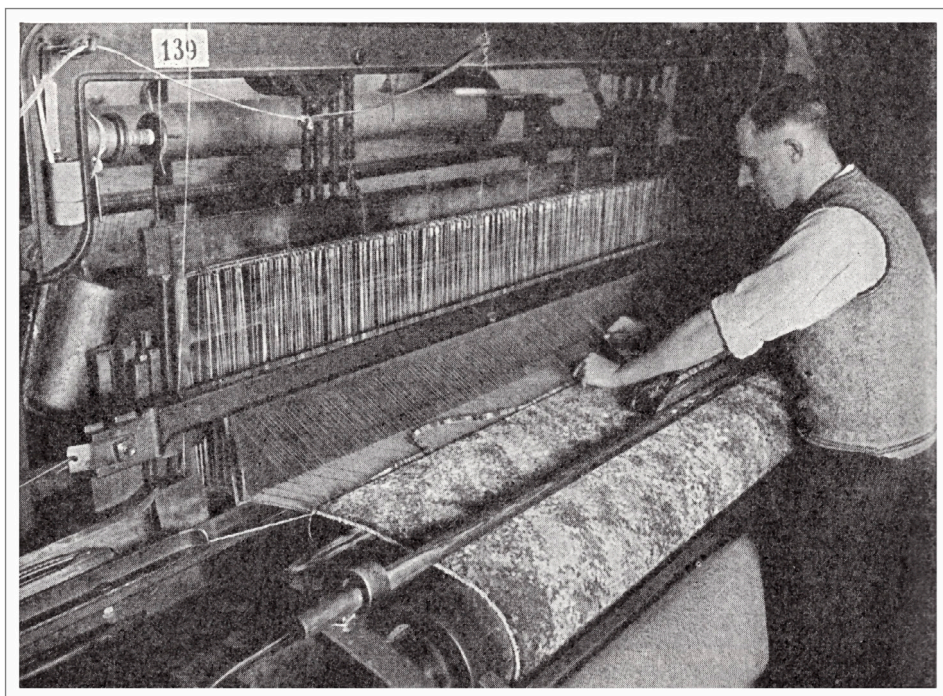
- Hans Elmby: Brysselertæpper i *Den Store Danske*, Gyldendal. Hentet 11. december 2019 fra <http://denstoredanske.dk/index.php?sideId=51709>
- Johannsen, Ebbe: Klunkestuerne i Den Gamle By, i *Den gamle Bys årbog* 1992, side 57-60.

- Katalogkort for museumsnummer 18F, 535:53.
- Lone Krogsgaard-Hansen: Axminster i *Den Store Danske*, Gyldendal. Hentet 11. december 2019 fra <http://denstoredanske.dk/index.php?sideId=42644>
- Mathiassen, Tove Engelhardt: Gulvtæpper fra Den Gamle Bys skatteki-
ste. Forventes pt. bragt i et senere nummer af *Dragtjournalen*, www.dragt.dk
- Otto Rung: *Fra min Klunketid*, 1942.
- Poul Sterm: *Textilbogen*, 1946.

*Princip-tværsnit af Chenille Axminster
Carpets – R.S. Brinton 1919, side 67.*

Red.

Et Axminstertæppe er licens-fremstillet på en Axminstervæv. Vævene var populære og kom med tiden også til Danmark, hvor tæppeindustrien fik et stort opsving efter, at der blev indført importregulering i 1931. Der er tre forskellige slags Axminster-tæpper, hvoraf artiklen om tæppet i Den Gamle By på side 7 fortæller om et chenille (patent) Axminster. Chenille er fransk og betyder sommerfuglelarve. Betegnelsen kommer af, at der fremstilles en vævet forvare, som klippes op i strimler, der minder om lange larver. På billedet er væveren ved at skubbe chenillen på plads, hvorefter bundvævet vil holde den fast.

Læs selv videre om "Industrielt fremstillede gulvtæpper" i Poul Sterm: Textilbogen, anden udgave 1961, side 929 til 963.

-- Red.

TENENs medlemmer

opfordres til at bakke op
og deltage i
foreningens generalforsamling

Invitation: **Generalforsamling lørdag, den 28. marts 2020**
 ... på Hørvævmuseet, Nårupvej 30, 5620 Glamsbjerg

Dagens program

kl. 11:00

- Mødested ved museets indgang – vi starter dagen med en rundvisning på Krengerup Gods, hvor vi bl.a. kan se de smukke interiører.

kl. 13:00

- Hørvævmuseet hvor vi spiser frokost i caféen – man kan enten selv medbringe sin frokost eller alternativt forudbestille en sandwichbolle til 50 kr. Drikkevarer kan købes.

kl. 14:00

- Klar i Hørvævmuseet til ...

Foreningen TENENs generalforsamling.

Dagsorden for generalforsamlingen ifølge vedtægterne:

1. Valg af dirigent.
2. Navneoprøb.
3. Fremlæggelse og godkendelse af bestyrelsens beretning.
4. Indkomne forslag, der har betydning for budget.
5. Fremlæggelse og godkendelse af revideret regnskab samt budget.
6. Fastsættelse af kontingent.
7. Valg til bestyrelse for 2 år ad gangen – i lige år vælges 4 bestyrelsesmedlemmer og i ulige år vælges 3 bestyrelsesmedlemmer. På valg er: Lone de Hemmer Egeberg, Lis Slottved, Vibeke Lilbæk og Maj Ringgaard.
8. Valg af revisor, revisorsuppleant samt 2 bestyrelsessuppleanter for 1 år.
9. Øvrige indkomne forslag.
10. Eventuelt.

Forslag til behandling på generalforsamlingen skal være bestyrelsen i hænde senest 14 dage før generalforsamlingen. Medlemmer har tale- og stemmeret ved generalforsamlingen. Referent er et medlem af TENENs bestyrelse. Referatet underskrives af dirigent og referent og bringes i førstkommande medlemsblad. Foreningen TENEN er vært for sine medlemmer med kaffe/te + brød under generalforsamlingen. Den nyvalgte bestyrelse afholder et kort konstituerende møde senere i løbet af dagen.

Efter eventuelt: Yderligere kulturelt tekstilt indslag:

Rundt i Hørvævmuseet.

kl. 18:00

- I anledning af foreningen TENENs 30 års jubilæum afsluttes dagen med en festmiddag i Hørvævmuseets café. Festbuffet med dessert og et glas vin eller en øl eller en vand koster 250 kr.

Pris - generalforsamling: Gratis for medlemmer medens ikke-medlemmer betaler 285 kr. og får så også servering under generalforsamlingen.

Ud- og hjemrejse: Deltagerne sørger selv for transport samt eventuel over-

natning. For rejse med offentlig transport brug gerne www.rejseplanen.dk

Tilmelding til generalforsamlingen: Man bedes tilmelde sig straks og senest den 20. marts 2020 til Ellen Warring, tlf. 65 51 46 93 – eller i ePost til ecmw@odense.dk (Der er max. 20, som kommer med på herregårdsrundvisning).

I forbindelse med tilmeldingen bedes oplyst, om man ønsker at bestille: Sandwichbolle “vegetar” eller “almindelig” til frokost á 50 kr. Ligeledes om man deltager i spisning om aftenen, hvor festmiddags-prisen er 250 kr.

Fortæl også gerne, om der er problemer med transporten til og fra museet, eller om der er plads til flere i bilen.

Henvisninger - links:

- Krengerup gods – www.krengerup.dk
- Hørvævmuseet – hoervaevsmuseet.dk

Krengerup Gods ligger midt i det bakkede vestfynske landskab, hvor den hvide hovedbygning knejser over skovene. Dette nyklassicistiske hus udgør sammen med sin stråttektede avlsgård et af Danmarks bedst bevarede herregårdsmiljøer fra 1700-tallet.

-- www.krengerup.dk

TENENs bestyrelses beretning for året 2019 ...

Året har budt på mange spændende tekstiloplevelser i ind- og udland.

Generalforsamlingen i marts fandt sted på Kronborg, hvor vi først fik en meget grundig omvisning, hvis højdepunkt var en nøje gennemgang af Frederik II og Dronning Sofies dragter, som er genskabt af Annet. Stofferne blev beskrevet og de mange tanker og udfordringer, der betød uendelige timers arbejde, gjorde indtryk.

Selve generalforsamlingen fandt sted på Restaurant Kronen og forløb ganske planmæssigt. Referatet kan man læse i TENEN 29. årgang nr. 4.

TENENs silkesommerfugle-sommertur i Kalundborg kan man læse

om i TENEN 30. årgang nr. 1. Det var en dejlig dag, som gav stor lyst til at studere silke og morbærtræer nærmere.

TENENs tekstilekspedition til Hälsingland var en stor oplevelse for turdeltagerne. På grund af den omhyggelige planlægning forløb alt som det skulle, ligesom turen ikke belastede foreningens økonomi. Turdeltagere berettede hver for sig om et besøgsmaal, og vel hjemme igen kunne de mange fortællinger og billeder blive til en sammenhængende historie, som man kan læse i TENEN 30. årgang nr. 2.

Ellen Bangsbo har arbejdet med nældefibre i mange år og også stu-

deret dem på rejser i Asien. I november holdt hun foredrag for os om "Tekstilpotentialet i nældefiber: Nældefiber som tidligt og nutidigt bæredygtigt tekstil i Danmark og globalt" i Domus Vista. Referatet kan man læse i TENEN 30. årgang nr. 3. På TENENs Facebookside blev oplevelsen hurtigt delt.

Forklædeudvalget er stadig i gang, og arbejdet skrider fremad.

2019 blev et år, hvor det igen lykkedes at få skrevet og produceret medlemsbladet TENEN til tiden således, som det står beskrevet i bladets kolofon.

Bestyrelsen har ikke "udnævnt" en redaktør, som holder kontakt med forfattere og sørger for en lind strøm af artikler til "sætteriet". Nogle redaktør-arbejdsopgaver er imidlertid ufravigelige, så de bliver løst ad hoc af den, som har brug for det. Det var nær gået galt med bladets 30. årgang nr. 1, hvor der stort set ikke eksisterede stof ved deadline. Læserne har dog næppe opdaget problemerne, som blandt andet bragte dele af redaktionen op på en lukket læsesal i Det Kongelige Bibliotek for at opstøve et lidt kendt originaltryk fra 1836, hvoraf der kun kendes to offentligt tilgængelige eksemplarer her i landet. Det eksemplar, der blev udleveret, var uopskåret og altså al-

drig læst! Resultatet af læsesalsbesøget kan ses i bladet.

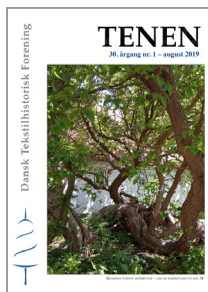
Ifølge medieansvarsloven skal bladet have en ansvarshavende redaktør. TENENs formand bærer kasketten.

I 2019 har bladet haft en korrekturgruppe på seks, som alle er højtuddannede, erfarne og sprogligt stærke, med faglig ekspertise og egne erfaringer indenfor tekstile discipliner samt med bred erfaring i at skrive artikler både i og udenfor tidsskriftet TENEN. De bruger bl.a. retskrivningsordbogen og vejledninger fra Dansk Sprognævn, biblioteksvæsenet samt Encyklopædien og Wikipedia med videre på internettet. De udfører både sproglig, faglig og faktuel korrektur i én omgang, som er lige før bladet sendes til tryk.

Bladproduktionen er forceret blandt andet pga. postens manglende hurtighed. Der er ikke plads til at forsinke den mindste smule, så vi skriver/snakker som regel sammen i korrekturgruppen. I helt særlige tilfælde ydes den service at oplyse forfatteren om, hvad korrektoren har indebåret. Der plejer at være stor tilfredshed med den valgte metode.

Bestyrelsen sender en stor tak til alle, som har bidraget med idéer, forklaringer, tekst, korrektur og billeder til bladet i årets løb.

Bestyrelsen

Bogomtale:

Archaeological Textiles Review, No. 60. Eds. Eva Andersson Strand et al. 2018 issue. University of Copenhagen. ISSN 2245-7135. 141 sider, illustreret i farver. Pris 250 kr. på www.websophum-en.ku.dk/shop

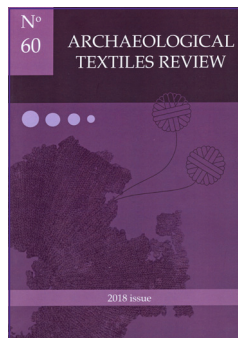
Archaeological Textiles Review (ATR) – A peer-reviewed journal disseminating the most current research and information involving archaeological textiles. Published since 1985. (ctr.hum.ku.dk)

Årets udgivelse vies primært til studier af strik med indledende artikler om et første bud på protokol og terminologi – et nødvendigt led i det fælles globale studie af feltet. Herefter godt et dusin artikler om fund og undersøgelser af tidlige strikkede dragtdele og fragmenter.

Den første artikel af Jane Malcolm-Davies opregner mange forskeres fejltagelser og mistolkninger og slår til lyd for en mere videnska-

belig tolkning og præcis definition. Hun nævner bl.a. at Lise Warburg i Den strikkende Madonna (2018) “inadequately distinguish between “looping” and “knitting” ... (p. 426-435) – men hvor på de angivne sider står der egentlig noget om det?

Bogens vigtigste kapitel er af Jane Malcolm-Davies, Ruth Gilbert og Susanne Lervad og giver et bud på

Lædervante med inderluffe i nålebinding. Fra skibsvrag fundet øst for den vestfrisiske ø Texel.

Leather mitten with needle-bound inner mitten from wreck Burgzand Noord 8, off Texel, The Netherlands dating to shortly before 1660 AD. Cultural Heritage Agency, Lelystad, inventory number BZN8-219.

et vokabular (baseret på engelsk terminologi) og en protokol for studiet af strik og inkluderer redskaber, materialer, teknikker, struktur og meget andet. Det er første skridt på vejen til en mere strengt defineret tilgang til det videnskabelige studie af ikke-vævede genstande. Det vil kræve et nærmere studie og afprøvning af definitioner, og skal på sigt omfatte alle eksempler på strik fra de tidligste fund til vore dage. Det skal kunne tjene som guideline for både eksperter og lægfolk. Også vi amatører kan se nytten i at studere fibre, spinning og tvinding, spinderetning og vinkler. Genstandens form, strikningens forløb, overflade, kantning mm. Ja, selve det at slå masker op kan foregå på mange måder med forskellige resultater. Masker er i det hele taget et kapitel for sig.

Disse og mange andre definitioner diskuteres og sættes op i et skema for at lette forskeres arbejde, tjene som referenceramme og huskeliste. Det er et kæmpe arbejde, der her står ved sin begyndelse, og vi siger tak for det.

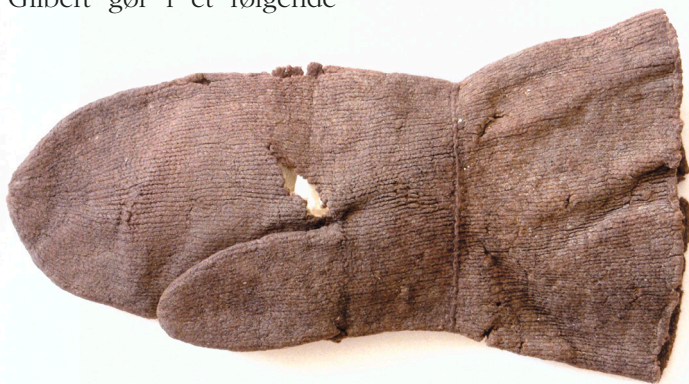
Ruth Gilbert gør i et følgende

kapitel et forsøg på at anvende en klar terminologi i beskrivelsen af arkæologisk strik. Hun gennemgår tidligere publicerede fund for at demonstrere hvordan den foreslåede protokol kan anvendes til at klargøre begreberne, og viser hvor meget længere man kan nå.

En række nyere undersøgelser fra især Europa bidrager med spændende materiale og tekniske detaljer. Til sidst nekrologer over bl.a. Else Østergård og Karen Finch samt oversigt over nyere publikationer. Den giver et godt overblik over nyere fund, og man kan kun håbe, at der vil blive publiceret flere genstande, der kan bringe strikningens historie i Danmark længere tilbage end til 1562, som Maj Ringgaards beskrevne fragment fra Bremerholm (s. 34) indikerer.

En meget inspirerende udgivelse, også for lægfolk, og vi kan glæde os til den næste udgivelse, der vil fokusere på nålebinding – en teknik som kan ligne strik og ofte er blevet forvekslet med denne.

Lone de Hemmer Egeberg

Strikket vante fra 1500-tallet. Fra en affaldsbunke i Groningen i Holland.

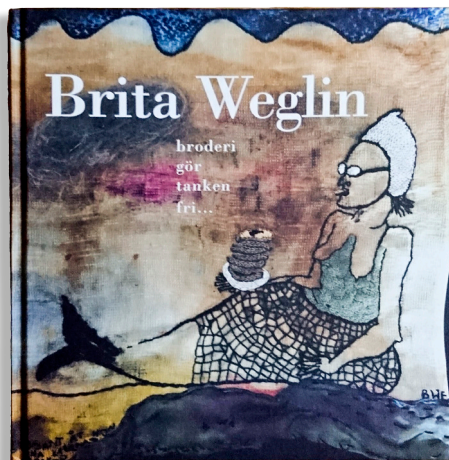
Knitted mitten from a waste assemblage at Prinsenstraat, Groningen dated 1500 to 1600. Stichting Monument & Materiaal Groningen, inventory number 15T15.

Bogomtale:

BRITA WEGLIN Broderi gör tanken fri. Med forord af Jan-Erik Lundström. Almlöfs Förlag, 2019. 96 sider med farveillustrationer. Svensk og engelsk tekst. ISBN 9789187097478. Format 23×22 cm, indbundet. Pris 365 SEK.

Hvis man tænker på broderi som nydelig, ren og nøjagtig syning, skal man ikke åbne denne bog, men hvis man er til det lidt spøjse, vil man nok finde glæde i den, og det morsomme er, at Susanne Rundqvist i sin omtale i TENEN 30. årg. nr. 2 af Samsø broderifestival på et billede viser et forsøg på at brodere netop spøjse figurer på malet stof, og det er nøjagtig det samme, Brita Weglin gør i denne bog. Brita anvender gamle, slidte og hullede husholdningstekstiler som baggrund. Disse er farvet, og så går hun i gang med synålen. Hendes temaer koncentrerer sig især om mytologiske figurer, men ligeså meget om familiemedlemmer, gamle, glemte stumfilmsstjerner og meget mere. Farvevalget er lidt dystert, og man kan ind imellem godt få lidt angstfornemmelser, når man sidder med bogen.

Når jeg så ser på denne bog og tænker på, hvad der lige nu sker på broderifronten, bliver jeg glad. Der er arrangeret broderifestivaler, private brodøser har travlt med at arrangere kurser samtidig med de dyrker deres egen karriere, billedkunstnere broderer på deres malerier, søstrene Ursula Andkjær Olsen og Julie Andkjær Olsen udgav bogen *Have og Helvede*, som er digte illustreret med broderier (Omtalt i TENEN 21. årg. nr. 3). Det senest igangsatte projekt er Kunstmuseet TRAPHOLTs Grænseløse sting, som skal være en

fejring af 100-året for genforeningen. 800 brodøser medvirker under ledelse af kunstneren Iben Høj med hver sit fragment af et stort værk, som bliver vist på en udstilling, der åbner den 16. maj. Det virker som om, der er gået hul på en byld, og man nu er begyndt at kunne se moderne muligheder for brug af et gammelt kunsthåndværk. Det tegner godt for broderiets fremtid.

Lis Slottved

Bogomtale:

The Hammerum Burial Site – Customs and Clothing in the Roman Iron Age. Eds. Tinna Møbjerg, Ulla Mannering, Hans Rostholm and Lise Ræder Knudsen. Museum Midtjylland og Jutland Archaeological Society 2019.

Bogen findes kun på engelsk. 30 cm høj, 22,5 cm bred og 2,2 cm tyk. Der er 224 sider med rigtig mange billeder fra udgravningen mm. Trykt på 130g papir og i stift bind. ISBN: 978-87-93423-23-7. Pris 300 kr.

Hammerumgravstedet findes på adressen K. Møllers Vej 25 i Hammerum. Der er offentlig adgang til området. K. Møllers Vej er en sidevej til Ny Gjellerupvej. Der er lavet en udstilling om fundet i Tekstmuseet inde i Herning.

Ved fundstedet er der lagt en sten i jorden, hvorpå der står Hammerum pigens grav.

Jysk Arkæologisk Selskab i Højbjerg ved Århus skriver i bogens følgebrev: Præsentation af undersøgelsen af en lille jernaldergravplads i Hammerum ved Herning. En kvindegrav

påkalder sig særlig opmærksomhed, fordi den viste sig at indeholde ekstremt velbevarede tekstiler.

I Hammerum løber en bæk gennem det villakvarter, hvor man fandt

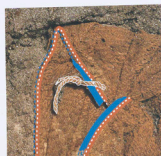
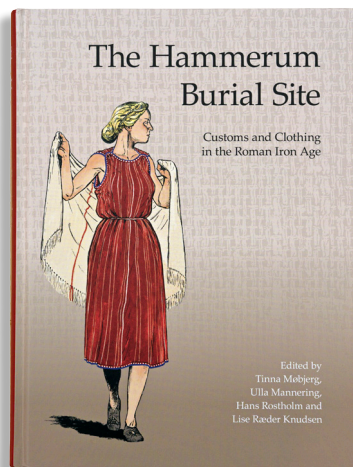

Fig. 20. Close-up of the right shoulder. Cord A (in white) is stitched in the back of the upper edge of the dress. The cord may have been used as a kind of narrow shoulder strap, maybe to make the sleeve opening wider. Photo Roberto Fortuna. Drawing: Lise Ræder Knudsen.

Fig. 21. Close-up of the left shoulder. Cord B (in white to the right) is stitched to the back of the upper edge of the dress. The cord may have been used as a kind of narrow shoulder strap, maybe to make the sleeve opening wider. The cord to the left also highlighted in white in the neckline could. Photo Roberto Fortuna. Drawing: Lise Ræder Knudsen.

way the narrow dress could be used by a person with slightly larger body proportions than if the dress, as it happens to be the case now, was fastened with an overlapping front and back piece. It is also possible that the straps could have been used to give the dress more length than seen in the current way of wearing the dress. This might, for example, be an advantage in connection with breastfeeding a child.

In the middle of the dress, below the area where the thighbone must have been placed, it is possible to see another loose, thicker reddish cord that is not fastened to the garment (D) (fig. 28). Fibre analysis of this cord (E) has given a category AAA wool (A. Rast-Eicher 2006 pp. 132-135; L. Skals, chap. 5.11, sample no. 13) which matches the fibres used in the dress material (B). It is therefore likely that this cord, in some now unknown way, was part of the dress. Dye analysis showed no trace of dye (J. Vanden Berghe, chap. 5.11, sample no. 13).

Fig. 22. Close-up of the upper part of the dress that was closed over the shoulders by passing a snippit from the front of the dress over the back part. It has not been possible to determine how the two layers were kept together. Photo Roberto Fortuna.

Other traces of use

As the dress is preserved today, two snippits from the front part of the dress edge have been gathered and placed over similar snippits from the back in the order to create the neck and the two arm openings of the dress (fig. 33). It has not been possible to detect any other features or traces of other dress pins or seams that indicate how the material was joined and held together. Nevertheless, the compact layers

of cloth show that there must have been something that held the textile together as they otherwise would have slipped away from each other during degradation of the body (figs. 32-33). Further, on the right shoulder a small hole in the ground weave indicates that at some point the dress may have been held together with a pin or maybe a fibula. The hole is reinforced with a few sewing stitches which have kept the hole open and easy to use (fig. 34).

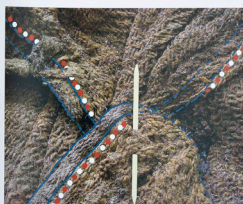

Fig. 23. Close-up of the right shoulder with highlight of the sewing on hand. There are no traces of any dress pins that could have held the layers together, but hole made in the textile indicates where, for instance, a pin could have been placed. Photo and drawing: Lise Ræder Knudsen.

de syv jernaldergrave på engen, der grænser op til bækken. Der har været rigtig mange forskere – 20 tror jeg – der har undersøgt præparaterne, der var optaget i 1993. Da man dengang forsigtigt begyndte udgravningen, viste det sig, at der var rigtig meget organisk materiale i den ene af gravene. Det er meget vanskeligt og langsomt at udgrave præparater med organisk materiale, der skal bevares, og da der var knapt med ressourcer, blev graven stillet på magasin for at vente på bedre tider. De kom i 2008 med Kulturarvsstyrelsens pulje til konservering af genstande af enestående national betydning, hvorfra der blev bevilget midler til udgravning af to af de syv grave.

Begravelsestidspunktet er bestemt til at være i løbet af de første 150 år e.v.t. Som gravgave havde kvinden tre potteskår og måske en del af en hvalbarde. Brugen af hvalbarden er umulig at fastslå, da genstanden var meget opløst.

Der var ikke noget tilbage af selve kvinden, men både træ, klædedragt og hår, der var sat op i en elegant frisure, fandt man. Det er formentlig det bedst bevarede fund i Danmark fra romersk jernalder.

Det bedst bevarede stykke stof er omkring 92 cm i længden og 57 cm i vidden. Stoffet er nok vævet på en opstadvæv. Det er måske gået langsomt, for i dag vil man nå ca. 3,5 cm. i timen. Det har sandsynligvis været en velklædt kvinde. Der er blevet lavet en rekonstruktion af kvindens dragt.

Dragten har nok tilhørt en ikke så høj kvinde i "hjemmegjort" lokalt stof. Den er efter datidig europæisk mode "et rør" af rødligt uldent stof

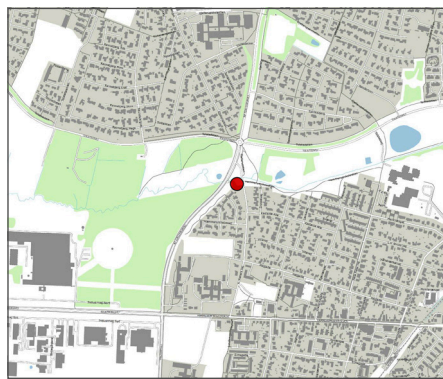
med hvide striber. Der er brikvævede bånd på kanterne foroven og forneden. Hun har også haft et lyst sjal samt måske et tæppe med sig. Desuden lå hun med optrukne knæ oven på et dyreskind. Det ser ud til på fundene, at der har været en snor om livet, der har været med til at formgive dragten.

Når graven, der ikke er et mosefund, alligevel er så velbevaret, skyldes det måske tidspunktet på året for nedlægningen af liget. Det var vinter og måske med nedbør.

Af analyserne kan vi se, at der i kjolen fandtes små rester fra korn. Hun har givetvis haft kjolen på, mens hun tærskede. Det er nok hverdagstøj, som hun er begravet i.

Det er en spændende bog med mange meget fine opslag. Jeg er selv født og vokset op i nabobyen, og er mange gange kørt forbi stedet på vej til gymnasiet i Herning. Næste gang jeg kommer i nærheden, skal jeg naturligvis hen at se stedet, som ikke var opdaget, dengang jeg færdedes deromkring.

Vibeke Lilbæk

K Møllers Vej 25 i Hammerum, hvor man kan finde Hammerum-pigens grav.

Kortudsnit fra - kortforsyningen.dk

Min dukke Karen ...

... er fra første halvdel af 1950-erne. I nakken er der et muslingemærke, og der står 49 – den er nok af celluloid og 49 cm lang. Jeg havde inden da en dukke Ulla af samme mærke, men den var kun 35 cm lang. Før det, var det en genbrugs-dukke med jernhoved og tøj krop. Den var meget skræmmet, og jeg ved ikke, hvor den blev af!

Min far og mor var ikke særlig velhavende, og selv fik jeg det første købetøj i forbindelse med min studentereksamen – måske frakken til min konfirmation, var det første, men det var en vinterfrakke, og jeg er konfirmeret om foråret! Desuden fik jeg hos den lokale syerske syet et par slacks af grøn stretch nylon med strop under foden – det fik mine forældres venners piger nemlig, og de var lidt ældre end jeg.

Arvet, omsyet tøj og lignende var min hverdag. Alle mine forældres penge gik til firmaet – et tømrer- og snedkerværksted, hvor min far havde både svende og lærlinge. Min mor var hjemme og med i husmoderforeningen. I perioder syede hun tøj for en lokal tekstilfabrik eller hun maskede strømper op for en forretning.

Det tøj, min mor syede til mig, blev også syet til dukke Karen – og det var ikke småting, min dukke fik til jul og fødselsdag. Når vi var i Silkeborg, var vi altid forbi en dukkeforretning, hvor man efter datidens udvalgt, kunne købe alt. Herfra fik jeg et dukkelivstykke, undertrøje og underbukser, gå-sele, forklæde og sko.

Min mor var ferm med sin gamle Singer trædemaskine. Hun kunne sy

alt til os børn og vore dukker. Jeg husker min mor fortælle, at det var lykken, da hun fandt mønstre, der passede til dukkerne. Min lillesøster fik en tilsvarende dukke, der hed dukke Hanne. Meget af det dukketøj min mor syede, var af rester. Det var ikke sikkert vore dukker fik kjoler af det samme stof, men mønsteret var det samme. Vi havde alt, fra undertøj, der var syet derhjemme eller overlocket på en af byens fabrikker om aftenen eller i weekenden, til overtøj, der bestod af blå fløjsfrakke og kyse. Underbukser bestod også til dukkerne af både yder- og inderbukser, der kun blev skiftet en gang om ugen. Men jeg må have haft mange par yderbukser, for det er der fortsat i mængden af dukketøj.

Jeg har også et billede af min mormor – kaldet Storebedste – der sidder i gyngestolen og strikker.

Vi må dengang have leget med dukker ret længe. Jeg husker, jeg havde min dukke med i skole og dukketøjet var i en mindre rejsekuffert af brunt læder. Jeg skulle jo ned til min veninde efter skoletid, og hun havde en dukke af tilsvarende slags. Det var en velbeslået fabrikantfamilie, men vi var bedste veninder – og er det den dag i dag!

Jeg kan godt se i dag, at min søsters dukketøj var yngre end mit. Jeg har i dag hendes dukketøj, der ikke er så omfangsrigt som mit eget, men min dukke passer det bare! Hvad der er blevet af hendes dukke, ved jeg ikke, men hun fik min mors dukke med rigtigt hår og lukkeøjne. Hvad der blev af den, ved jeg heller ikke – bare at min mor kun måtte have den siddende i en stol om søndagen.

Vibeke

Dukke
Karen
1953

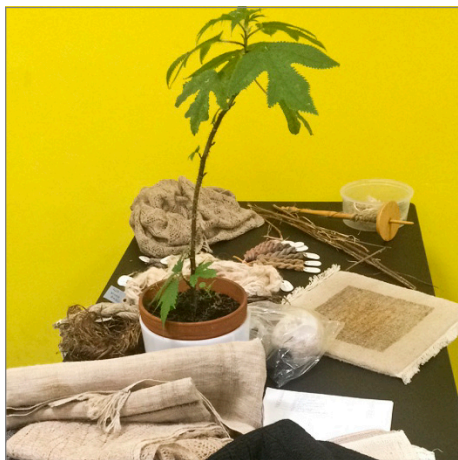
TENENs møde om nældefibre

Den 19. november mødtes 20 personer i DomusVista på Frederiksberg for at høre Ellen Bangsbo dele sin viden om nældefibre med os. Ja, fibre fra brændenælder.

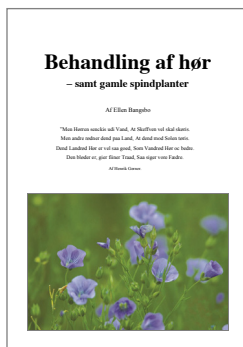
I 1979 fik Ellen et stipendium, så hun kunne rejse til Nepal og lære mere om anvendelse af hamp og nælder. Det er omtalt i TENEN 30. årg. nr. 1, 2019. I bronzealderen (2800 år fvt.) brugte man fibre fra nælder til at fremstille tekstiler i Danmark. Ellen viste os meget smukke strikkede sjaler. I Tyskland forsker man i anvendelse af nældefibre.

Det var en meget spændende dag, hvor vi også fejrede Silke-Annets fødselsdag med kage til kaffen. Tak for en dejlig og lærerig dag.

Astrid Wiig

← Den slags nælder, som gror i Nepal samt eksempler på nogle tekstiler.

↙ Solveig Hansen viste sine forsøg med danske brændenælder - garn og simple redskaber. Bemærkelsesværdigt var et net til en nakkeknold dekoreret med røststykker og et sneglebus.

↗ Ellen Bangsbos projekt fra 1978 kan downloades fra www.vaevernes.bus.dk

Kontaktliste for TENENs bestyrelse mv.

navn	by	mail	bverv
Annet Laursen Skjelsager	Dorthesvej 2 3520 Farum	44 95 05 55 silke-annet@silke-annet.dk	formand + redaktion
Lone de Hemmer Egeberg	Birkerød	dehemmeregeberg@gmail.com	næstformand + kalender
Susanne Rundqvist Pedersen	Frederiksberg	susanne.rundqvist@mail.dk	kasserer
Lis Slottved	Aabenraa	lisslottved@gmail.com	sekretær + korrektur
Vibeke Lilbæk	Allerød	vofl3450@gmail.com	redaktion
Maj Ringgaard	Bagsværd	majringgaard@gmail.com	bestyrelse
Susanne Lervad	Frederiksberg	sl@termplus.dk	bestyrelse
Hanne Frøsig Dalgaard	Lynghy	banne.dalgaard37@gmail.com	korrektur
Ellen Bangsbo	København	ellbang@gmail.com	suppleant
Ellen Warring	Odense	ecmw@odense.dk	suppleant
Margit Ambeck	Valby	m.ambeck@gmail.com	revisor
Hanne Schneller	København	banne.schneller@hotmail.com	revisor- suppleant
Frits Lilbæk	Allerød	vofl3450@icloud.com	redaktion + webmaster

www.facebook.com/groups/tenen.forening
- gruppen har nu 300 deltagere - er **du** med ?

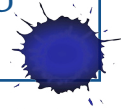
Kære læser

Har du en viden, der er i fare for at forsvinde?

Viden, som førhen alle kendte og gav videre til næste generation; men som ikke længere anses for nødvendig.

Har **du** mon ikke lyst til at skrive om tekstiler i én eller anden form: fremstilling - dyrkning - forarbejdning - brug - genbrug - undersøgelser - forskning - fund i glemmebogen.

TENENs redaktion vil gerne være med til at bevare din historie. Kontakt os gerne, hvis du kan bidrage med noget til vores fælles tekstilhistorie. På forhånd tak!

... og så har Hørvævmuseet en pudsestue* ...

Tysk **Putzen** betyder at pudse, rense, pynte, børste, pille, studie, beskære, irttesætte mv.

-- Tysk-Dansk - Rød Ordbog
Gyldendal 1973

putzen tr 1. pudse (*Fenster; mir die Nase; die Mauer; † das Licht*); *Klingeln* ~ slide trapperne (o: tigte; sælge ved dørene); 2. pynte (*seine Tochter; die Schleifen* ~ (pynter på) *das Kleid*); 3. børste (*die Zähne*); 4. rense, pille, gøre i stand (*Gemüse*); **ÖR** kemisk rense (*Kleid*); 5. studie, udlufte, beskære (*Bäume*); 6. gøre rent; 7. irttesætte; *sich A* ~ **ÖR** gå sin vej.

Pudsestue - er en militær kasernestue, hvor daglig vedligeholdelse af militær udrustning (geværer, uniformer osv.) udføres.

-- Ordbog over det danske sprog

Pudsestue, hvor produktionen blev tjekket og ordnet.

-- Arkiv.dk om billede fra
Dansk Plüsch- og Møbelstof Fabrik ca. 1934

Nopperi/Noppestue i klædefabrik, hvor fejl udbedres med hånden.

-- Ordbog over det danske sprog

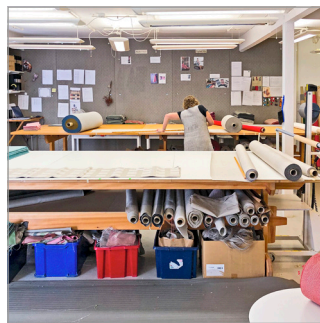

HRT TEXTILES i Ikast har ikke brugt et særligt ord for funktionen - trikotagefabrikationen sker i øvrigt i Ukraine nu til dags.

-- Red.

I **Wäxbo Lin** i Hälsingland kunne man fra butikken kigge ind i et lokale til efterbehandling, klargøring og pakning; men personalet havde ikke et specielt navn til det rum.

-- Red.

*****) Stof, som lige er taget af væven i Hørvævmuseet, bliver tjekket med særligt øje for uregelmæssigheder. Fejl bliver udbedret, hvis det er muligt, og ellers bliver de klippet fra. Fejlfrie stykker bliver klippet i regulære længder, mærket og gjort klar til salg. Rester bliver til mindre varer, som så også kan sælges i butikken.

-- Red.